

سخنان دیروز روحانی خیال اروپا و آمریکا را راحت کرد؟

برگ خروج از برجام در فسنجبان سوخت

صفحه ۲ را بخوانید

روزنامه خبری تحلیلی، دانشگاهی صبح ایران
صدای نخبگان، نگاه جوانان

۱۶ صفحه
تهران ۴۰۰۰ تومان
شهرستان‌ها و واحدهای دانشگاهی ۱۵۰۰ تومان

شماره مسلسل ۳۶۴۲
شماره ۲۱ آبان ۱۳۹۸
۱۴ ربيع الاول ۱۴۴۱
۱۲ نوامبر ۲۰۱۹
شماره ۲۹۰۴

www.Fdn.ir | Tue | 12 Nov 2019 | vol.10 | No. 2904 | 16 Pages



گزارش فرهیختگان از جلسه ۱۲۳ ستاد راهبری نقشه جامع علمی کشور	ایده‌ای برای تجميع آموزش پژوهش و خدمات حقوقی	گزارش فرهیختگان «از روند برنامه‌سازی در شبکه دو سیما زنده نیست»
---	--	---

«یادداشت

با اجرای برنامه اقدام FATF خطر شفاف‌شدن فضای مالی کشور برای دشمنان و اجرای موثر تحریم‌ها تشدید می‌شود. در فضای تجاری نیز برنامه اقدامی تحت‌عنوان برنامه کنترل صادرات اتحادیه وجود دارد که درصورت اجرای این برنامه، بخش تجاری اقتصاد کشور برای بیگانگان شفاف خواهد شد. به‌دنبال اجرای برجام، دولت یازدهم برای حل معضلات کشور در عرصه‌های مختلف، سیاست کلان خود را بر استفاده از ظرفیت‌های غرب بنا کرد. به بیان دیگر، شاید این عبارت دقیق‌تر باشد که برجام حاصل رویکرد غربگرایانه دولت بود. به‌دنبال اجرای برجام، تفاهمنامه‌هایی همکاری گسترده‌ای بر سر موضوعات اقتصادی، محیط‌زیست و مسائل اجتماعی با اتحادیه اروپا بسته شد و یکی از موضوعات این تفاهمنامه، ارتقای ساختارهای حکمرانی کشور بود. اروپایی‌ها به مسئولان دولت گفته بودند در راستای عادی‌سازی روابط اقتصادی لازم است ایران خود را منطبق با استانداردهای اجراشده در اروپا کند. برنامه اقدام اف.ای.تی. اف (FATF) نیز براساس همین منطبق در سال ۹۵ مطرح شد. طیب‌نیا، وزیر اقتصاد وقت برای اجرای برنامه اقدام اف.ای.تی. اف تعهدسیاسی ارائه داد و اجرای این برنامه به‌طور چراغ‌خاموش شروع شد.

ابزار شفاف‌سازی اقتصاد کشور در جنگ اقتصادی

آنچه اف.ای.تی. اف را برای کشور در شرایط جنگ اقتصادی بسیار خطرناک می‌کند، این است که هسته مرکزی FATF تبادل و اشتراک‌گذاری داده‌های مالی با کشورهای خارجی است و این تبادل اطلاعات و داده‌ها منجر به شفاف‌شدن فضای اقتصادی کشور و لو رفتن اطلاعات حساس در جنگ اقتصادی می‌شود. درواقع نقش FATF در اینجا یک ابزار چندجانبه‌گری سیاسی است که با ارزیابی ساختارهای مالی کشورها و ارائه برنامه‌های اقدام، سعی در تقویت مکانیسم‌ها و رویه‌های اعمال تحریم دارد. به‌عنوان یکی از ده‌ها شواهد و گواهی در این رابطه می‌توان به اظهارات استیون منوچین، رئیس‌وزارت خزانه‌داری آمریکا در نشست FATF اشاره کرد که درمورد نقش FATF در رابطه با جلوگیری از دور زدن تحریم گفته است: «سرانجام، تحت ریاست ایالات متحده آمریکا، FATF روش‌هایی را آزمایش کرد که استانداردها بتوانند به‌طور موثر درمورد تهدیدات امن مالی اشاعه‌سلاح‌های کشتار جمعی مبارزه کنند. کشورهای یاغی، تروریست‌ها، و سندیکا‌های جنایی بین‌المللی به‌طور فزاینده‌ای در دور زدن تحریم‌ها وسایل اقدامات پیشگیرانه، به‌منظور ادامه توسعه اشاعه‌گری سلاح‌های کشتار جمعی خبره و ماهر شده‌اند. من این سازمان را تشویق می‌کنم به‌منظور اطمینان از اینکه خط‌مشی‌ها و کنترل‌های شبکه جهانی FATF به‌طور موثر مواجهه با این تهدید تکامل یافته را تضمین کند؛ کارهایی را که در اینجا انجام شد تکمیل کند.» به‌عنوان شاهدهی دیگر در این رابطه می‌توان به صحبت‌های سیگال مندلکر، معاون اطلاعات مالی و تروریسم وزارت خزانه‌داری آمریکا اشاره کرد که در مرکز مطالعات بین‌المللی و راهبردی گفت: «در حالی که گروه‌های حامی تروریسم در اقتصاد ایران عمیقاً جاگرفته‌اند، ایران همچنین کشوری بدون شفافیت مالی است. خود بانک مرکزی ایران که ناظر بانک‌های ایرانی است صدها میلیون دلار را به سپاه قدس، حزب‌الله و حماس ارسال کرده است.»

شبه FATF در حوزه تجاری

هرچند اجرای برنامه اقدام اف.ای.تی. اف با ورود کارشناسانه مجمع تشخیص مصلحت نظام متوقف شده است؛ اما برنامه دیگری مشابه با اف.ای.تی. اف در بخش تجاری همچنان با چراغ‌خاموش در حال حرکت است. این برنامه که برنامه کنترل صادرات اتحادیه اروپا PPT نام دارد، مشابه برنامه اقدام اف.ای.تی. اف از طریق ارائه توصیه‌هایی در جهت پیاده‌سازی استانداردهای تجاری، امکان تبادل و اشتراک‌گذاری

نظام‌مند داده‌های تجاری را فراهم می‌کند. منظور از کنترل صادرات این نیست که تنها روی بخش صادرات کشور سازوکارهای نظارتی و کنترلی ایجاد می‌شود، بلکه روی تمامی فعالیت‌های تجاری اعم از صادرات، بازرصادات، ترانزیت، حمل‌ونقل، واسطه‌گری و واردات نیز کنترل و نظارت ایجادمی‌شود. همکاری با کنترل‌های تجاری و اشتراک‌گذاری اطلاعات در حوزه تجاری به‌معنای لو رفتن شرکت‌های موثر در دور زدن و خنثی‌سازی تحریم‌ها علیه صنعت کشور است. هرچند اطلاعات مربوط به اسناد برنامه کنترل صادرات اتحادیه اروپا نشان می‌دهد درصورت پیاده‌سازی کامل این برنامه، نهادهای تجاری مهم در دولت مانند گمرک تبدیل به ابزاری برای اعمال کنترل‌های تجاری در چارچوب تحریم‌ها می‌شود. درواقع کشورهای اروپایی برای تداوم برجام و عمل به تعهدات خود، خواستار شفافیت مالی (FATF) و تجاری (PPT) شدند. برنامه FATF برای ایجاد شفافیت مالی در ادامه این روند پیشنهاد شد؛ برنامه‌ای که نتیجه آن افزایش فشار تحریم‌های اقتصادی و افشای اطلاعات مالی کشور بود. تحریم اشخاص و نهادهای داخلی در ادامه این روند توسط ایالات متحده آمریکا اعمال شد. شفافیت تجاری با سازوکار مشابه FATF خودبخشی از برنامه بزرگ‌تر اتحادیه اروپا در قالب نظام کنترل صادرات جای دارد.

نظام کنترل صادرات اتحادیه اروپا چیست؟

یکی از برنامه‌های اتحادیه اروپا برای کنترل و نظارت بر تسلیحات، نظام کنترل صادرات بود. این برنامه در سال ۲۰۰۴ با حضور چهار کشور اروپایی ایجاد شد. با توسعه فعالیت اتحادیه اروپا به خارج از این قاره، نام این برنامه به PPT تغییر کرد. دلیل این نامگذاری مدل همکاری و تعامل این برنامه با کشورهاست که در آن از Peer Consultation یعنی مشاوره همتا به همتا استفاده می‌شود. این برنامه که برنامه کنترل صادرات اقلام دوگانه اتحادیه اروپا PPT، مشابه برنامه اقدام اف.ای.تی. اف از طریق ارائه توصیه‌هایی در جهت پیاده‌سازی استانداردهای تجاری، امکان تبادل و اشتراک‌گذاری نظام‌مند داده‌های تجاری را در حوزه کالا‌هایی که اروپایی‌ها آنها را اقلام دوگانه معرفی می‌کنند فراهم می‌کند. منظور از PPT در اینجا تعامل «همتا به همتا» (Peer to Peer) است، متخصصان و مسئولان اروپایی با متخصصان و مسئولان طرف مقابل ارتباط برقرار کرده و در قالب سمینار تخصصی، کنفرانس و کارگاه‌های آموزشی آنها را توجیه می‌کنند و در جریان این توجیه‌سازی جهت ایجاد ساختارهای نظارتی و کنترلی تصمیم‌سازی برای طرف مقابل صورت می‌گیرد. از طریق این نوع تعامل، بدنه سازمان مورد نظر بدون اینکه از سوی بخشی از بدنه اختلال یا مقاومتی ایجاد شود، هماهنگ و توجیه می‌شوند. در این مدل تعامل، موضع‌گیری نسبت به همکاری‌های صورت‌گرفته کاهش پیدا می‌کند، چرا که تعامل در قالب کنفرانس و کارگاه تخصصی صورت می‌گیرد. از طرف دیگر منظور از کنترل صادرات این نیست که تنها روی بخش صادرات کشور سازوکارهای نظارتی و کنترلی ایجاد می‌شود؛ بلکه روی تمامی فعالیت‌های تجاری اعم از صادرات، بازرصادات، ترانزیت، حمل‌ونقل، واسطه‌گری و واردات نیز کنترل و نظارت ایجاد می‌شود. آمریکا و کشورهای اروپایی علاوه‌بر حوزه مالی و بانکی، درصددند با اجرای برنامه‌های همکاری کنترل صادرات اقلام دوگانه، روی تبادلات تجاری که مربوط به اقلام صنعتی است نیز کنترل و نظارت ایجاد کنند و در این رابطه دغدغه‌هایی دارند. اولین دغدغه اروپایی‌ها که هرچند ادعای سیاسی است، مقابله با اشاعه تسلیحات کشتار جمعی و ابزارهای انتقال آن از جمله موشک‌های بالستیک با کنترل روی زنجیره تامین اقلام صنعتی است.

برنامه کنترل صادرات اتحادیه اروپا؛ FATF در حوزه تجاری

هدف نظام کنترل صادرات اتحادیه اروپا

مهم‌ترین برنامه اتحادیه اروپا ذیل همکاری کنترل صادرات، کنترل صادرات اقلام دوگانه است. اقلام دوگانه شامل اقلامی است که علاوه‌بر تسلیحات کشتار جمعی، در صنایع دیگر نیز کاربرد دارند. گستره اقلام دوگانه گستره بسیار وسیعی است و شامل مواد، تجهیزات، قطعات، سامانه، خدمات و فناوری می‌شوند. کارکرد نظام کنترل صادرات نظارت بر اقلام دوگانه از زمان تولید تا مصرف است. طبق این برنامه تولیدکننده، خریدار و واسطه‌های فروش مشخص می‌شوند. اجرای این برنامه همراه با نظارت و راستی‌آزمایی مستمر کشورهای اروپایی خواهد بود که ارائه اطلاعات صحیح را تایید می‌کند. درواقع با اجرای این برنامه امکان دور زدن تحریم‌ها برای ورود اقلام مورد نیاز کشورها از بین خواهد رفت. همچنین علاوه‌بر مسائل راهبردی- امنیتی، چالش‌هایی که اتحادیه اروپا در اسناد راهبردی- امنیتی خود به آنها پرداخته، بخش دوم دغدغه اتحادیه اروپا و کشورهای اروپایی تحت‌شعاع قرار گرفتن مزیت اقتصادی و تکنولوژیک این کشورهاست. کشورهای غربی نمی‌خواهند با انتشار فناوری‌هایی که آن را راهبردی می‌دانند، به مزیت تکنولوژیک آنها خدشه وارد شده و دچار آسیب شود. سومین دغدغه اروپایی‌ها این است که دولت‌ها نسبت به بخش خصوصی امکان اعمال فشار و کنترل دارند. این مساله از آنجا اهمیت دارد که شرکت‌ها در صورتی که فشاری از طرف حاکمیت روی آنها نباشد، راحت‌تر می‌توان با تنظیم قواعد سود و زیان به‌نفع سیاست‌های قدرت‌های اقتصادی جهان همراه کرد. به‌همین دلیل دولت باید کوچک شود، یعنی نفوذ حاکمیت بر بخش خصوصی کاهش پیدا کند. بخش چهارم دغدغه اروپایی‌ها برای ایجاد نظام کنترل اقلام دوگانه در دیگر کشورها، بازاریابی و بازاریاسازی برای شرکت‌های اروپایی است که در زمینه اقلام دوگانه فعالیت دارند. اتحادیه اروپا به‌دنبال ایجاد روندی تحت‌عنوان «اقتصاد اقلام دوگانه» است که به‌وسیله آن بازارهای اروپا را توسعه دهد.

اقلام دوگانه موردنظر اتحادیه اروپا

فناوری اقلام دوگانه خود به دو دسته اقلام ملموس و غیرملموس تقسیم می‌شود. اقلام ملموس، اقلامی هستند که وجود فیزیکی دارند و قابل لمس هستند و به سه دسته تجهیزات، قطعات و مواد تقسیم‌بندی می‌شوند. اقلام غیرملموس نیز به دو دسته خدمات و اطلاعات فنی تقسیم شده‌اند. خدمات فنی شامل ارائه مشاوره در رابطه با طراحی، تولید، راه‌اندازی و مصرف اقلام دوگانه است. خدمات فنی می‌تواند حالت‌های مختلفی از جمله ارائه مشاوره راه‌اندازی خط تولید یک محصول دوگانه داشته باشد. اطلاعات فنی موارد بیشتری را دربر می‌گیرد. مصادیق اطلاعات فنی شامل نقشه، برنامه، رسم، مدل، فرمول، جدول، طراحی‌های مهندسی، دستورالعمل‌های ضمیمه‌شده، نور و حافظه‌هایی با کارایی خواندن اطلاعات هستند؛ بنابراین گستردگی اقلام دوگانه و کنترل آنها بسیار زیاد، پیچیده و چندلایه است.

تحوه تعامل کشورها با نظام کنترل صادرات اتحادیه اروپا

اتحادیه اروپا روش مشاوره همتایان (Peer to Peer Consultations) را برای اجرای برجام تجاری در نظر گرفته است. در مدل سنتی مشاوره همتایان یک ساختار با جزئیات و شفافیت از سوی ناظر و سرپرست مشخص بود که روی کارها تمرکز داشتند. در مدل جدید مشاوره همتایان، مشاوره‌گیرندگان برای خود مسئولیت بیشتری قائل هستند؛ به‌طوری که ضمن هدف‌گذاری به‌طور مداوم بازخورد کارهایی را که انجام داده‌اند، می‌گیرند. گرفتن بازخوردهای مداوم نشان‌دهنده قاطعیت و خودباوری در هدف‌گذاری، پیدا کردن ساختار و جهت است. برای موفقیت این مدل لازم است

همتاها نسبت به ملاقات یکدیگر طبق یک رویه منظم و ارائه بازخوردهای ضروری متعهد باشند. اولین مرحله آموزش نظام کنترل صادرات اتحادیه انتشار یک راهنمای موضوعات به‌منظور افزایش آگاهی بین مسئولان و سازمان‌های همکار است. این کاتالوگ ۱۸ موضوع دارد که طی آن مسئولان با فرآیند همکاری با نظام کنترل صادرات اتحادیه اروپا آشنا می‌شوند. تاریخچه و بررسی کنترل صادرات، روندها و روش‌های تجارت غیرقانونی، تعریف اقلام راهبردی، اجزای سیستم کنترل تجارت راهبردی ملی، فرآیند تصمیم‌سازی، رویه‌های اجرایی، انواع مجوز، فرآیند ارزیابی، راستی‌آزمایی مصرف‌کننده نهایی/ مصرف نهایی، گزارش‌دهی و اشتراک داده‌ها، کنترل دلالتی، کنترل فناوری‌های لمس ناپذیر، کنترل‌های همه‌جانبه و کامل، تامین مالی اشاعه، لیست‌های کنترل، همکاری و تعامل با بخش صنعت، ممنوعیت‌ها. در آموزش‌های اتحادیه اروپا تمام موارد مورد نیاز برای کنترل صادرات کشورها، پیش‌بینی شده است. طی این دوره‌های آموزشی مسئولان با فرآیند جمع‌آوری و ارائه اطلاعات با اتحادیه اروپا آشنا می‌شوند. نکته قابل توجه، لزوم سازمان گمرک به ارائه تمام اطلاعات تجاری در ارتباط با اقلام دوگانه به اتحادیه اروپا است. طی این فرآیند مجاری دور زدن کالا‌های مورد نیاز کشور به‌سادگی و توسط مسئولان گمرکی افشا خواهد شد.

الزامات برنامه نظام کنترل صادرات

طبق اسناد اتحادیه اروپا، الزامات برنامه کنترل صادرات اقلام دوگانه به‌نحوی است که برای صادرات کالا باید موارد زیر مشخص شوند: صادرکننده کیست؟، تطبیق اقلام با لیست کنترل موردنظر اتحادیه اروپا، کاربر نهایی کیست؟، مشخص کردن ذی‌نفعان احتمالی، ارزیابی کلی درباره چرایی استفاده در اجرای برنامه کشور صادرکننده مسئولیت کامل معامله را برعهده داشته و باید در این زمینه پاسخگو باشد. از سوی دیگر هدف اصلی اجرای برنامه کنترل صادرات، به‌روزرسانی سیستم‌های موثر در کنترل کالا‌هاست که برای کسب منافع اقتصادی بلندمدت به کنترل صادرات می‌پردازد. این برنامه تمرکز خود را در سه حوزه بهبود تجارت آسان، بهبود امنیت سراسر جهان و پشتیبانی از کشورهای همکار قرار داده است. از دیگر الزامات برنامه کنترل صادرات، اجرای سیستم کنترل تجارت جامع است. در این برنامه از ذی‌نفعان درگیر مانند صنایع، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی نقشه‌برداری می‌شود؛ یعنی تمامی جزئیات از مرحله دریافت اقلام، نحوه استفاده و بخش‌های مورد استفاده شناسایی می‌شوند. همچنین انتشار اطلاعات توسط گمرک و کارمندان داخلی است که به این منظور آموزش شناسایی کالاها، آزمایشگاه تخصصی گمرک، دوره آموزش الکترونیکی ابتدایی برای مأموران گمرک، آموزش برای کارشناسان مشاور توسط اتحادیه اروپا در نظر گرفته شده است. با اجرایی‌شدن سازوکار مدنظر اتحادیه اروپا، راه‌های دور زدن تحریم‌ها در اختیار آنها قرار خواهد گرفت. همچنین با شناسایی نهادهای و شخصیت‌های درگیر در تعاملات تجاری، امکان ایجاد فشار و تحریم به آنها ایجاد می‌شود. هرچند اطلاع دقیقی از چگونگی اجرای قسمت تجاری برجام ارائه نشده است، اما به‌نظر می‌رسد اجرای این برنامه منجر به افزایش فشارهای اقتصادی به کشور خواهد شد. همان چیزی که در آمریکا و اتحادیه اروپا طبق برنامه FATF در قسمت مالی دنبال می‌کردند، این بار توسط اتحادیه اروپا در زمینه تجاری در حال پیگیری است. به‌عبارت‌ساده، اجرای برجام تجاری، جاسوسی رایگان اتحادیه اروپا از اطلاعات تجاری ایران است که با کمترین هزینه ممکن و توسط گمرک کشور انجام خواهد شد.

توافقنامه جامع گمرکی با اتحادیه اروپا گامی برای FATF تجاری

طبق اعلام مدیرکل دفتر همکاری‌های بین‌المللی گمرک در دی ۹۷، ایران به‌دنبال امضای یک توافق همکاری دوجانبه با اروپاست. حسین کاخکی در ادامه با اعلام مذاکرات فشرده ایران و اتحادیه اروپا به ملاقات مقامات گمرکی و نشست‌های مشترک دوطرف پرداخته است.

ادامه در صفحه ۲